

Muuttunut käyttäytyminen ja sen ymmärtäminen- taustalla tunteitten ja tarpeitten tunnistaminen

Riitta Räsänen

2025

jamk | Jyväskylän ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences

MUUTTUNUT KÄYTTÄYTYMINEN

1. ENNALTA EHKÄISY JA HYVINVOINNIN TUKEMINEN

1. Lääketieteellinen hoito • Muistisairauden oikea diagnoosi • Diagnoosiin pohjaava lääketieteellinen hoito • Muiden sairauksien ja oireiden hoito • Asianmukainen lääkehoito
2. Turvallinen, ihmistä ja hänen reviiriään arvostava sekä identiteettiä tukeva ympäristö
  - ympäristön kiireettömyys, häiritsevien ärsykkeiden minimointi
  - huomioidaan mahdolliset aistipuutokset ja fyysinen hyvinvointi
3. Vastavuoroiset vuorovaikutussuhteet, tutut ihmiset
4. Koko kehon hyvä tilanne:
  - Lepo ja uni • Normaali verenpaine (ei liian korkea eikä matala) mahdollistamassa aivojen tarvitseman verenkierron • Nesteiden riittävä saanti • Hyvä ravitsemustila

5. Kohtaamisen taito, yhteyden luominen

- Arvostava ilmapiiri ja toimintatavat: Jos et tiedä mistä aloittaa, aloita arvostuksesta!
  - Muistisairaahan ihmisen olemassaolon ja turvallisuuden kokemuksia rakentavat lyhyet kohtaamiset: katse, hymy, kosketus. Ne viestivät arvostusta ja välittämistä.
  - Kohtaamisen taito, yhteyden luominen. **Muistisairauden edetessä yhteys ei rakennu samoin kuin kognitiivisesti terveiden ihmisten kanssa.** Luo ei-hoitamisen tunnelmaa, älä tiedä ihmisen itsensä yli.

MUUTTUNEEN KÄYTTÄYTYMISEN SELVITTÄMINEN

(Lähde: Eloniemi-Sulkava & Sulkava, 2020)

Käyttäytymisen tarkastelua ja analysointia

- Onko käyttäytymisestä haittaa ja kenelle siitä on haittaa?
- Helpottaako käyttäytyminen tavallisilla, spontaanisti käytetyillä keinoilla ilman erityistä hoidollista puuttumista?
- Voidaanko käyttäytymistä ennalta ehkäistä parantamalla muistisairaahan ihmisen kokonaishyvintia?
- Milloin käyttäytyminen näkyy arkielämässä (tilanne, vuorokaudenaika, tunneilmasto)?
- Kuinka kognitiiviset muutokset vaikuttavat käyttäytymiseen?
- Kuinka potilas ja omaisen reagoivat hankaliin tilanteisiin ja kommunikoivat keskenään?
- Pyri löytämään käyttäytymisen mielekkyys ja perusteet muistisairaahan ihmisen näkökulmasta
- Pyri ymmärtämään, mitä muistisairas ihminen käyttäytymisellään viestii: mistä tarpeista se kertoo?
- Muista, että muistisairas ihminen voi olla kaltoinkohtelun uhri.

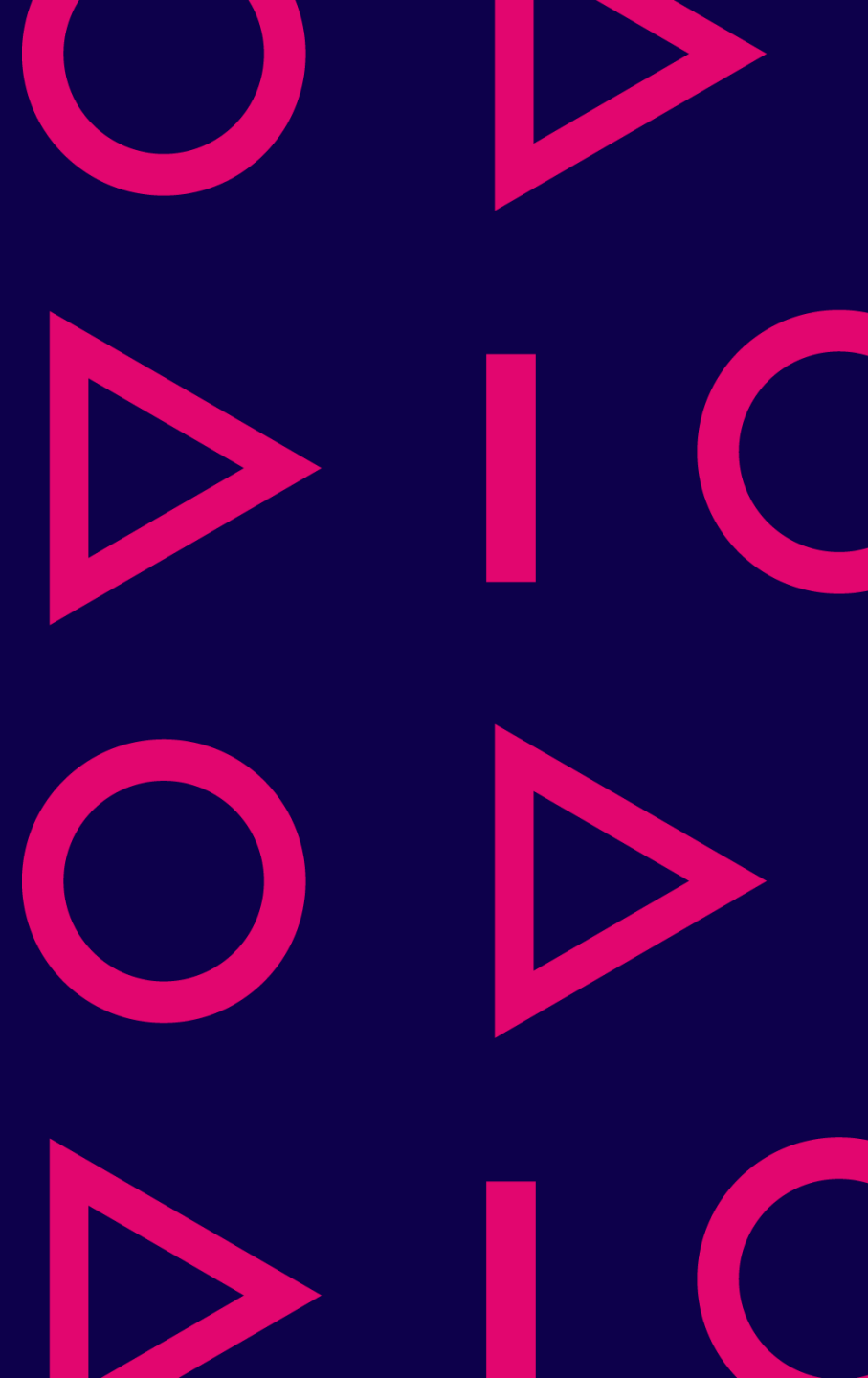
Ympäristötekijöiden selvittely

- Onko ympäristössä tekijöitä, jotka vähentävät muistisairaahan ihmisen hyvinvointia, kuten turvallisuuden tunnetta?
- Onko ympäristö meluisa? (esim. television äänimaailma, henkilöstön/työn äänet)
- Onko ympäristö kiireinen? (esim. työntekijöitten liikehdintä, vuoronvaihto)
- Onko henkilökunnalla riittävästi tietoa ja sen kautta mahdollisuus ymmärtää muistisairaahan ihmisen kokonaistilannetta?
- Onko ympäristö muistisairasta ihmistä arvostava?

Toimivan yhteyden rakentaminen

jamk

Jyväskylän ammattikorkeakoulu
University of Applied Sciences

Rakenna yhteyttä taitavasti

- Keskeistä on kyky aistia muistisairaahan tunnetilaa ja vastata siihen → **kyse ihmisen senhetkiseen tarpeeseen vastaamisesta**.
  - Kun ihminen kokee tulevansa kuulluksi, syntyy luotettava ja arvostava yhteys ja niin yhteistyössä voidaan päästä eteenpäin.
  - Yhteyden rakentumisessa on tärkeää ymmärtää kyseisen ihmisen kognitiiviset voimavarat ja myös niissä tapahtuneet menetykset.
    - Paikkaaminen ja vastaan tuleminen kognitiivisten vaikeuksien kanssa,
    - Turvallinen, arvostava ja luottamusta herättävä vuorovaikutus.
  - Kiireettömyyden ja hyvien tunnelmien luominen; kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, mihin tunnetilaan muistisairas ihminen jää/jätetään.
  - Hyödynnä muistisairaahan ihmisen vahvuuksia ja hänellä vielä olevia kykyjä, älä vähättele.
  - Vähennä ympäristön ärsykyksiä (mm. melu, liikehdintä).

Arvostava vuorovaikutus

Lähde: Hirvihuhta & Litovaara, 2003: Ratkaisun taito. Arvostavan vuorovaikutuksen 5 K:ta

Em. lähdettä mukaellen: Muistisairaahan ihmisen kanssa käydyn vuorovaikutuksen 6 K:ta

1. Kunnioitus
2. Kuuntelu
3. Kärsivällisyys
4. Keskittyminen
5. Keveys
6. Kiinnostus

Yleisinhimillisiä tarpeita ja muistisairaana ihmisen kokemuksellisia tarpeita

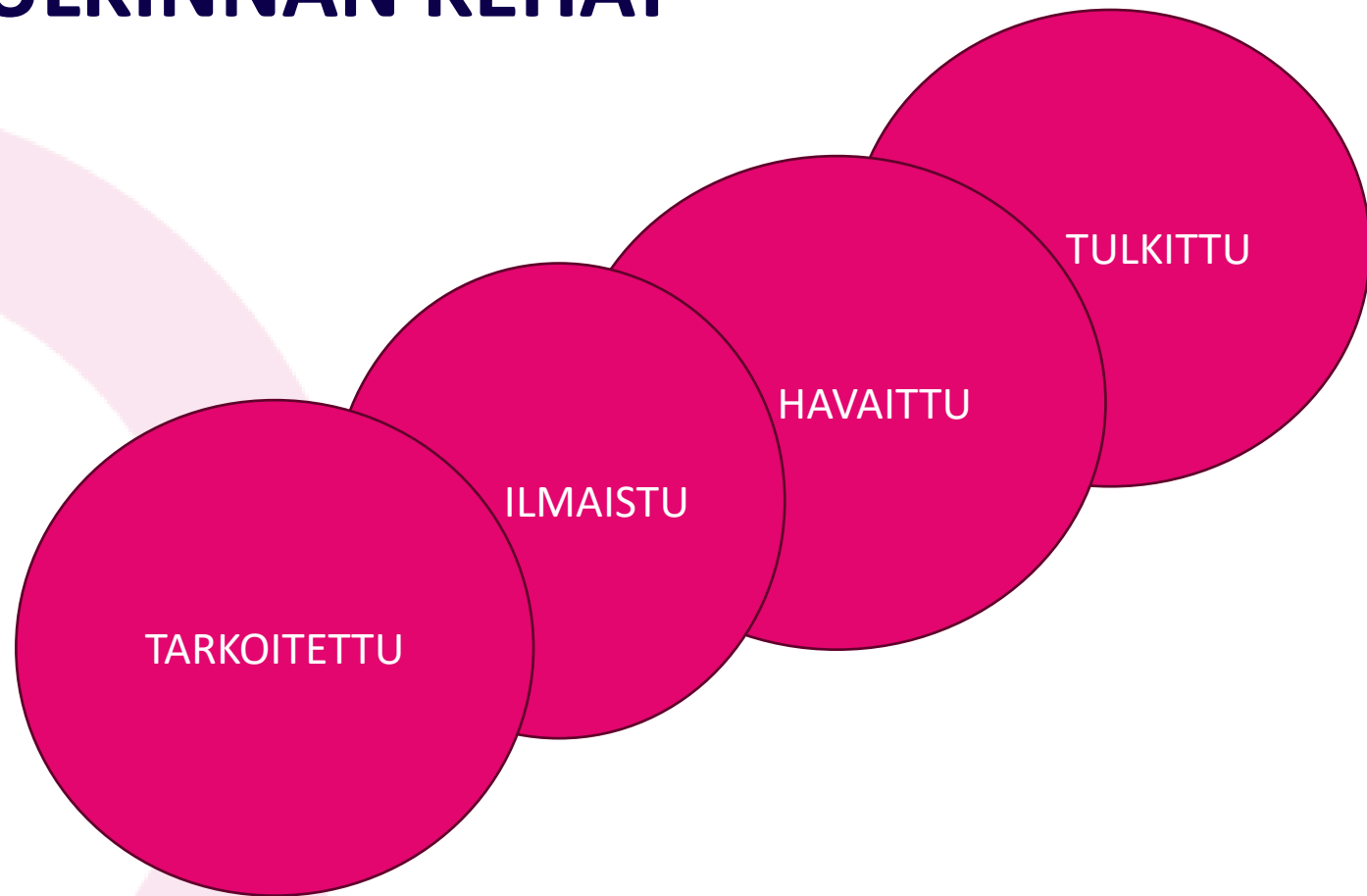
(Lähde: Ulla Eloniemi-Sulkava & Raimo Sulkava, 2020)

Itsensä toteuttamisen tarpeet	Kokemus pystyvyydestä Kokemus elämän merkityksellisyydestä Kokemus autonomiasta
Arvonannon tarpeet	Itsearvostus Kokemus arvostuksen saamisesta Kokemus itsestä arvostettuna ihmisenä
Yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet	Kokemus yhteisyydestä ja lämmöstä läheisten kanssa Kokemus oman sukupuolisuuden ja seksuaalisten tarpeiden huomioimisesta Kokemus sosiaaliseen yhteisöön kuulumisesta Kokemus hyväksyttynä olemisesta Kokemus ympäristön viihtyvyydestä
Turvallisuuden tarpeet	Kokemus, että ympäristö on turvallinen ja hallinnassa Kokemus omasta reviiristä Kokemus, että ihmisiin voi luottaa Vapaus pelosta ja kaaoksesta
Fyysiset tarpeet	Kokemus fyysisestä hyvästä olosta

jamk

TULKINNAN KEHÄT

Riitta Räsänen 2024

jamk

Tunteitten merkitys

- Elämään kuuluu aina monenlaisia tunteita: iloa ja tyytyväisyyttä sekä pelkoa, surua, epävarmuutta ja huolta – muistisairaalla ne voivat jopa monikertaistua.
- Ajatuksilla voi olla iso vaikutus siihen, miltä muistisairaasta tuntuu. Esimerkiksi uusiin paikkoihin lähteminen voi synnyttää huoliajatuksia, kun pelottaa, ettei löydä sinne, siellä vessaan ja sieltä kotiin.
  - Haluaa välttää tilanteita, selittää sitä/puolustautua
  - Syntyy hermostumisen/kiukun tunne, joka näkyy mm. ärtymyksenä, tuntuu päänsärkynä tai kireytenä, mikä aiheuttaa vielä enemmän pelkoa ja pärjäämättömyyden tunnetta.
- Elämänhallinta horjuu, elämä sirpaloituu, tyytymättömyyden tunne kasvaa.

Kuinka tunnistaa muistisairaahan ihmisen tunteita ja tarpeita, joista käyttäytyminen kertoo?

- Potilaan ja omaisen haastattelu ja havainnointi
Koko hoitotiimin osallistuminen.
- Ympäristöstä johtuvat ongelmat (jos muistisairas ihminen kokee ympäristönsä turvattomana, pakottavana, häntä mitätöivänä tai hänen kokemuksensa ohittavana).
- Muistisairauden diagnoosin ja kognitiivisten muutosten vaikutusten tunteminen on edellytys hyvälle hoidolle.
- Somaattisen terveydentilan tutkiminen (sydämen ja keuhkojen kuuntelu, RR, näön ja kuulon tarkistus, ”hiljaiset vammat” (esim. potilas kaatunut yksin ollessaan), vatsan palpaatio, ulostaminen ja virtsaaminen, kivun esiintyminen).
- Laboratoriotutkimukset (PVK, PLV, La, CRP, kilpirauhaskokeet, S-B12-TC2, s-kalsium, natrium, kalium, kreatiniini, veren pitkäaikaissokeri (HbA1C), EKG).
- Masennustesti (esim. Cornell).

Oppimistehtävä

- Tehtävän tarkoitus on herättää ajatuksia siitä, kuinka tarkasti viesti tulisi miettiä ja kuinka tärkeää on kiinnittää huomiota siihen, kuinka henkilö vastaanottaa ja tulkitsee viestin.
- Muistisairaahan henkilön kanssa viestiminen ei ole vain sanallista kommunikaatiota, vaan siihen vaikuttavat myös kehon kieli, ilmeet ja ympäristön tukitoimet. Tulkinnan kehät muistuttavat siitä, että viestintä on dynaaminen prosessi, ja että hoitajan täytyy olla valmis toistamaan ja muokkaamaan viestiään ymmärrettävällä tavalla.
- Tämä tehtävä auttaa hoitotyön ammattilaisia tai omaishoitajia pohtimaan viestintäprosessia ja kehittämään käytännön taitoja muistisairaiden kanssa toimiessa.

jamk

jamk